

них в зоні Карпатського регіону Буковини. *Таврійський науковий вісник*. № 126. С. 121–130.

4. Kalynka A.K., Prylipko T. M., Korkh I.V. DEVELOP RECIPES FOR RATIONS FOR SUCKLING YOUNG OF MEAT COMOLA SIMMENTAL IN THE STALL PERIOD OF CULTIVATION IN THE WESTERN CARPATHIANS. MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES. *Modern engineering and innovative technologies*» (Німеччина, Copernicus, GScholar), Issue № 21 Part 1. June 2022. С. 37–44.

5. Kalynka A. K., Lesyk O. B., Tomasz L.V., Prylipko T. M. GROWING AND PRODUCTIVITY OF FEEDING BULLS OF DIFFERENT BREEDS AND THEIR BRIDGE AT THE AVERAGE LEVEL OF FEEDING IN THE CONDITIONS OF THE REGION OF SUFFERING. «*Modern engineering and innovative technologies*» (Німеччина, Copernicus, GScholar), Issue № 21. Part 1. June 2022. С. 69–77.

6. Kalynka A.K. Prylipko T. M. Kazmiruk L.V., Shpak L.V. BREEDING OF A NEW TYPE OF SIMMENTAL BEEF CATTLE IN THE CARPATHIAN REGION OF UKRAINE. «*Modern engineering and innovative technologies*» (Німеччина, Copernicus, GScholar) Issue № 13. Part 3. May 2022. С. 43–65.

7. Методичні рекомендації по організації нормованої годівлі молодняка великої рогатої худоби при виробництві яловичини [Цвігун А.Т., Повозніков М.Г., Марійчук М.Ф., Кураш В.Г.] Хмельницький, 1998.

8. Організація нормованої годівлі великої рогатої худоби м'ясних порід та типів / Рекомендації / А.Т. Цвігун, [та ін.]. К., 1999. 74 с.

УДК 636.22/.28. 082. 085.033.2.17.

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.135.1.22>

ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНИХ М'ЯСНИХ СТАД НОВОЇ ПОПУЛЯЦІЇ БУКОВИНСЬКОГО ЗОНАЛЬНОГО ТИПУ М'ЯСНОГО КОМОЛОГО СИМЕНТАЛА ХУДОБИ ДЛЯ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ БУКОВИНИ

Калинка А.К. – к.с.-г.н., с.н.с.,

завідувач відділу тваринництва,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Лесик О.Б. – к.с.-г.н., с.н.с.,

заст. директора з наукової роботи,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

У пропонованій статті вперше викладено оцінку селекційних м'ясних стад нової популяції буковинського зонального типу м'ясних комолых сименталів худоби з високою енергією росту в усіх фізіологічних періодах розвитку та з високою адаптацією до зон Карпатського регіону Буковини.

Установлено дослідженнями, що жива маса м'ясних комолх симентальських корів нової генерації худоби в племінному заводі ДПДГ «Чернівецьке», яка коливається в межах 491–579 кг, в середньому 529 кг, а окремі рекордистки мали живу масу понад 750 кг.

Слід зазначити, що в селекційній роботі були сформовані дуже ціні м'ясні комолі стада симентальські худоби в кількості корів 482 голів з високою молочною продуктивністю 195–225 кг та з енергією росту 900–1500 г на добу в період підсису в літній період та 800–900 г за повний цикл вирощування в умовах Буковини.

За показниками комплексного класу нового типу бугайців м'ясного комолого сименталу худоби в яких жива маса в 18-місячному віці склала 515 кг, що на 54 кг (на 11,5%) більше за інші минулі роки вирощування в регіоні.

Доведено, що енергія росту в літній період молодняку в основному становила 950–1182 г, кращі нащадки худоби приростали на 1080–1250 г в підсисний період до 7-місячного віку без підгодівлі енергетичними кормами на інтенсивних культурних пасовищах в умовах передгір'я Буковини.

Вивчення екстер'єру, що з віком грудна клітка збільшується в ширину в глибину, про що свідчить коса довжина тулуба, яка в помісних первісток складає 151,2 см, а у повновікових корів старше 111-ої лактації – 181,3 см, що на 30 см (19,9%) більше за первісток. Встановлено, що в м'ясних стадах з розведення м'ясного комолого сименталу худоби класного поголів'я нараховується еліта та еліта рекорд від 20,8 та 27,3%, а корів першого класу на рівні 40,4–44,0%.

Ключові слова: порода, тип, молодняк, продуктивність, лінії, селекція.

Kalinka A.K., Lesyk O.B. Formation of productive meat herds of the new population of the Bukovyn zonal type simmental beef meat for the Carpathian region of Bukovina

In the proposed article, for the first time, the evaluation of breeding meat herds of the new population of the bukovina zonal type of meat lump Simmental cattle with high growth energy in all physiological periods of development and with high adaptation to the zones of the Carpathian region of Bukovina is presented. Research has established that the live weight of meat clods of Simmental cows of the new generation of cattle in the DPDG breeding plant "Chernivetske", which ranges from 491 to 579 kg, averages 529 kg, and individual record holders had a live weight of more than 750 kg.

It should be noted that very valuable meat lumps of the Simmental cattle herd were formed in the breeding work in the number of 482 cows with a high milk yield of 195–225 kg and with a growth energy of 900–1500 g per day during the lactation period in the summer and 800–900 g for a full growing cycle in the conditions of Bukovina.

According to the indicators of the complex class of the new type of Bigamist of the meat komologo simmental cattle, the live weight at the age of 18 months was 515 kg, which is 54 kg (11.5%) more than in other past years of breeding in the region.

It has been proven that the growth energy of young animals in the summer was mainly 950–1182 g, the best offspring grew by 1080–1250 g in suckling period up to 7 months of age without supplementary feeding with energy feeds on intensive cultivated pastures in the foothills of Bukovina.

The study of the exterior shows that with age the chest increases in width and depth, as evidenced by the oblique length of the body, which is 151,2 cm in crossbred first-born cows, and 181,3 cm in mature cows older than the 111th lactation, which on 30 cm (19,9%) more than the firstborn. It was established that in the meat herds from the breeding of meat komologo simmental cattle of the class stock, the elite and the elite record are calculated from 20,8 and 27,3%, and the cows of the first class at the level of 40,4–44,0%.

Key words: breed, type, young animals, performance, lines, selection.

Постановка проблеми. В умовах реаліях війни однією з основних та головних проблем є диверсифікація скотарської галузі в напрямку її переорієнтації, перепрофілювання на виробництво конкурентоспроможної якісної продукції з мінімальними затратами енергоресурсів та ручної праці, що є актуальним в Карпатському регіоні Буковини [1, 2, 3].

Це потребує нових підходів в стратегії ведення перспективної впроваджуваної галузі м'ясного скотарства, зокрема пошуків шляхів виробництва дешевої, якісної, високорентабельної з малою собівартістю яловичини, що є головною проблемою в умовах даного підконтрольного регіону Українських Карпат.

Тому, для розвитку цієї важливої та дешевої галузі вже створені багаторічні передумови з використання біологічного потенціалу жуйних м'ясних порід худоби на основі забезпечення повноцінної кормової бази, створення сітки племінних та дочірніх стад з розведення м'ясного комолого сименталу худоби для регіону Буковини.

Так, вже не один рік ведеться селекційна робота з використанням нових прогресивних селекційно – генетичних методів при створенні нового типу м'ясного комолого сименталу худоби на базі місцевих сименталів з використанням кращого генофонду симентальської породи м'ясного напрямку продуктивності зарубіжної та вітчизняної селекції, що забезпечує високу енергію росту та збільшення живої маси у порівнянні з молодняком інших планових молочних порід, які розводяться в зоні Карпат [4, 10, 11, 12].

Отже удосконалення існуючих порід жуйних та їх типів можливо, як на основі внутрішньої селекції, так і шляхом створення нових типів м'ясного напрямку продуктивності з використанням кращих світових генетичних та вітчизняних ресурсів [6, 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені дослідження з нової генерації генезису м'ясних комолих сименталів худоби, що є результатом багаторічної спрямованої селекційної роботи регіональних науковців селекціонерів, які визначили племінні ресурси даного типу за особливостями формування м'ясної продуктивності та стійку генетичну зумовленість таких важливих селекційних ознак, як м'ясність, молочність, жива маса, природня комолість для отримання дешевої яловичини в різних кліматичних зонах Карпатського регіону Буковини [9].

За останні роки в Чернівецькій області відбувається процес якісного перетворення нового типу м'ясного комолого сименталу худоби в створенні інтенсивного типу тварин з використанням світового та вітчизняного генофонду м'ясних комолих сименталів худоби різної селекції для розведення в зоні Карпат.

Оскільки в сьогоденні науковцями, виробничниками, керівниками та спеціалістами, виробниче питання, а саме інтенсивного розвитку м'ясного скотарства, як самостійної галузі, для якої потрібні нові породи та типи з високим генетичним м'ясним потенціалом з пристосуванням до умов лісостепової, передгірної та гірської зони регіону Буковина.

Тому формування нової популяції м'ясних комолих сименталів, яке полягає в одержанні високопродуктивної худоби із створенням нових генотипів по м'ясній породі жуйних, які б поєднували високу енергію росту та м'ясну продуктивність і були б добре акліматизовані до регіону Буковини.

Найбільш цікавим в дослідженнях є те, що проведена багаторічна селекційна робота з м'ясним комолим сименталом нової генерації, яка проводиться вже 25 – років, в результаті чого вже сформований новий регіональний зональний тип м'ясної комолої худоби, який і послужить на майбутнє структурною одиницею української симентальської худоби м'ясного напрямку продуктивності, що створюється в Україні [9].

Матеріали і методика досліджень. Об'єктом наших досліджень були жуйні м'ясного комолого сименталу худоби в базових господарствах регіону Буковини. Тому аналізували продуктивні якості та живу масу м'ясного комолого сименталу жуйних нового типу за першу, другу і третю лактації та за всі вікові фізіологічні періоди вирощування [7].

Одним з важливих джерел для написання статті, послужили дані статистичної звітності, нормативні матеріали, дані власних наукових досліджень, літературні

джерела, річні звіти зоотехніків селекціонерів з добре налагодженим зоотехнічним і племінним обліком в діючому та ведучому в Україні племінному заводі ДП ДГ «Чернівецьке» (155 корів), ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» наявність (60 корів) Новоселицького, ФГ «Іванківці» (135 корів) та Кіцманського районів області.

Оцінку екстер'єру проводили окомірною і за промірами основних статей тіла. Використовували в роботі методи: зоотехнічні (визначення живої маси, промірів, індексів будови тіла, м'ясної продуктивності), біометричні (визначення середніх величин, їхні похибки, ступінь вірогідності). Об'єктом досліджень – нова популяція жуйних, що створюється в зоні Карпат.

При веденні селекційної роботи з новим типом симентальської м'ясної худоби де одним із пріоритетних напрямів вважали селекцію тварин на бажаний тип, яку рекомендуємо проводити за результатами лінійної оцінки. Використання лінійної оцінки дасть можливість оцінювати, як окремих тварин у межах м'ясного стада або всієї популяції, так і бугаїв-плідників за типом будови тіла їх дочок

Постановка завдання. Метою досліджень послужило сформулювати м'ясні стада нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби з високим генетичним потенціалом м'ясної продуктивності з використанням технології м'ясного скотарства для базових господарств в різних географічних та кліматичних зонах Карпатського регіону Буковини.

Отже племінна робота в діючих базових та дочірніх господарствах зони Карпат, яка проводиться згідно з розробленими перспективними планами, скоординованими із програмою наукового забезпечення в рамках науково-виробничої системи, і тваринами цих базових господарств, які відповідають новим розробленим стандартам.

Виклад основного матеріалу досліджень. За результатами досліджень ви значили середню живу масу корів м'ясного комолого сименталу худоби в базових господарствах Буковини (табл. 1).

Таблиця 1

Середня жива маса корів, кг

№ п/п	Господарства	Вік, років							
		3		4		5 і старше		В середньому по стаду	
		гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг
1	ДП ДГ «Чернівецьке»	15	491	25	543	120	579	160	534
2	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	5	475	15	531	5	557	25	521
3	«ФГ» Іванківці»	11	485	31	541	93	565	135	530
	Всього	31	484	71	538	218	567	320	529

Установлено дослідженнями (табл. 1), що жива маса м'ясних корів нової генерації худоби в племінному заводі ДПДГ «Чернівецьке», яка коливається в межах 491–579 кг, в середньому 529 кг, а окремі рекордистки мали живу масу понад 750 кг. При створенні нового м'ясного комолого типу сименталу де важливого значення надавали питанню формування вікової структури живої маси в створених стадах, як одному з факторів високої м'ясної продуктивності для передгірської зони Буковинських Карпат. За даними дослідженнями визначено, що оптимальним

для регіону Буковини, коли корови первістки мають середню живу масу – 484 кг (I лактація), – 538 кг (II лактація), – 567 кг (III лактація), що й було нашою багаторічною селекційною роботою доведено.

Цікавим у проведенні нашої селекційної роботи були сформовані дуже цінні м'ясні комолі стада симентальські худоби в кількості корів 482 голів з високою енергією росту 900–1500 г на добу в період підсису в літній період та 800–900 г за повний цикл вирощування в умовах Буковини.

У проведених дослідженнях визначили екстер'єр та комплексну оцінку маточного поголів'я 29 телиць і 71 корів нової генерації. Проміри основних статей тіла маточного поголів'я в стаді племінного заводу ДПДГ «Чернівецьке» (табл. 3).

Таблиця 3

Особливості корів і телиць за промірами

ПОКАЗНИК	НАЗВА ПРОМІРІВ						
	кількість тварин, гол.	висота в холці, см	висота в крижах, см	ширина грудей, см	глибина грудей, см	обхват грудей, см	коса довжина тулуба (стрічкою), см
Корови:							
Розтели :							
I	15	128	130	40,5	65	183	151,2
II	25	130	132	41,2	69	186	167,5
III	31	131	135	41,3	71,4	191	181,3
Всього по стаду:	71	129,6	132,3	41,0	68,5	186,6	166,7
Телиці віком в міс.:							
15	6	110	116	36	57	152	119
18	23	116	123	39	61	159	128

Проведеними дослідженнями виявлено (табл. 3), що з віком грудна клітка збільшується в ширину в глибину, про що свідчить коса довжина тулуба, яка в помісних первісток складає 151,2 см, а у повновікових корів старше 111-ої лактації – 181,3 см, що на 30 см (19,9%) більше за первісток. Під час створення нового типу м'ясного комолого сименталу худоби де значну увагу звертали на покращення рівня годівлі та утримання м'ясних корів, порівняно з молодняком, відставання в рості частково компенсується, і в середньому по стаду виявилось, що висота в холці, що знаходиться на рівні 129,6 см (за рахунок поголів'я 11-го і старших розтелень).

Так визначено, що в основному жуйні нової генерації м'ясного комолого сименталу добре розвинуті та зменшується характерна для м'ясних комолых сименталів з великою різницею між висотою в холці і крижах, які мають міцну конституцію, добре розвинутий тулуб у висоту, глибину, ширину, про що свідчать вище вказані показники.

За результатами селекційної роботи визначено, що правильний розвиток крижів має велике значення для м'ясної худоби нового зонального типу з розміщенням

статевих органів у маток, а також добре розвинута мускулатура, що дає більше м'яса вищого сорту.

Отже народжений чистопорідний молодняк нової генерації, якого оцінювали не лише за енергією росту, але й за пропорційністю будови тіла, що відбирали жуйних з прямими широкими спинами та попереком і добре розвиненою задньою третиною тулубу.

У селекційній роботі визначено, що зміни живої маси бугайців м'ясного комолого сименталу худоби по вікових періодах (табл. 4).

Доведено дослідженнями, що в помісних нащадках м'ясної худоби американської та канадської селекції, середня енергія росту становить 850 г за весь фізіологічний період вирощування, що свідчать про високі потенційні можливості енергії росту уже в 1-му поколінні нової генерації.

За показниками комплексного класу нового типу бугайців м'ясного комолого сименталу худоби в яких жива маса у 18-місячному віці склала 515 кг, що на 54 кг (на 11,5%) більше за інші минулі роки вирощування в Карпатському регіоні Буковини.

Таблиця 4

Зміни живої маси бугайців м'ясного комолого сименталу

Статеві-вікові групи	Бугайці					
	Дочірні господарства					
	Племзавод ДПДГ «Чернівецьке»		ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»		ФГ «Іванківці»	
	голів	жива маса, кг	голів	жива маса, кг	голів	жива маса, кг
Новонароджені	58	35±1,5	49	33±0,9	25	31±1,1
Жива маса, кг у віці 7 місяців	43	205±1,4	35	197±1,1	21	201±1,7
8 місяців	40	231±0,7	31	217±1,3	17	230±1,2
12 місяців	39	345±1,3	26	335±1,7	15	338±1,5
15 місяців	15	455±1,2	21	448±1,7	13	457±0,9
18 місяців	12	555±1,8	7	518±2,1	9	525±1,9

Таким чином енергія росту в літній період молодняку в основному становила 950–1182 г, кращі нащадки щодоби приростали на 1080–1250 г в підсисний період до 7-місячного віку без підгодівлі енергетичними кормами на інтенсивних культурних пасовищах в умовах передгір'я Буковини.

Для одержання продуктивних корів м'ясного напрямку продуктивності, використовували проміри живу масу ремонтних телиць, яка б перевищувала вимоги стандарту породи на 7–10 відсотків, (табл. 7).

Проведений аналіз показав, що (табл. 7) за весь період вирощування ремонтних м'ясних комолих телиць середньодобовий приріст становив в середньому по області на рівні 650–700 г, у тому числі згідно фізіологічних періодів: до 6 міс. віку 750–850 г, від 6 до 12 – 700–800 г, від 12 до 24 міс. 650–750 г, в останній період тільності 850–950 г в передгірській зоні Буковини.

Таким чином, для селекційно – племінної роботи із створеним новим типом м'ясної худоби важливого значення надавали класному складу, який характеризує племінну та продуктивну цінність даної популяції сименталу.

Встановлено (табл. 8), що в м'ясних стадах з розведення м'ясного комолого сименталу худоби класного поголів'я нараховується еліта та еліта рекорд від 20,8 та 27,3%, а корів першого класу на рівні 40,4–44,0%. Як виявилось, що висока класність пояснюється, в першу чергу із задоволенням умов вирощування молодняка та годівлі м'ясної худоби згідно запропонованих встановлених норм для кожного племінного суб'єкту з розведення м'ясних комолих сименталів нової генерації жуйних [5].

Таким чином, за всіма фізіологічними показниками на перспективу в нашій багаторічній селекційній роботі де основні зусилля будуть спрямовані на консолідацію м'ясних стад та підвищення показників м'ясної продуктивності жуйних, покращення материнських ознак, відтворної здатності та імунітету в умовах зони Карпатського регіону Буковини.

Висновки. Дослідженнями встановлено, що жива маса нащадків м'ясного комолого сименталу нової генерації в діючому племінному заводі ДП ДГ «Чернівецьке» при досягненні живої маси від 486 кг до 532 кг у 18-місячному віці з відповідним добовим приростом 881 г до 941 г з витратами корму на 1 кг приросту 6,9–8,1 к. од. в умовах Карпатського регіону Буковини. Встановлено, що нова популяція м'ясних комолих сименталів худоби, які мають міцну конституцію, добре розвинуті м'ясні форми (пряму широку спину в поперек та задню частину тулубу) і добре акліматизовані до умов передгірської зони Карпатського регіону Буковини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буркат В.П., Сірокуров В.М. Відтворити м'ясних сименталів в традиційних зонах їх розведення в Україні. *Науково-виробничий бюлетень «Селекція.»* К., 1996. С. 53–55.
2. Буркат В.П., Сірокуров В.М. Відтворити симентальську м'ясну худобу. *Тваринництво України*, 1994. № 3. С. 5.
3. Буркат В.П., Лукаш В.П., Гармаш І.О. Створення симентальської м'ясної породи великої рогатої худоби. *Науково-виробничий бюлетень «Селекція.»* К., 1996. С. 61–62.
4. Доротюк Е., Шкурин Г., Гуменний В., та ін. Створення симентальської м'ясної породи. *Тваринництво України*, 1995. № 1. С. 8–9.
5. Інструкція з бонітування великої рогатої худоби м'ясних порід. Інструкція з ведення племінного обліку в м'ясному скотарстві. Ю.Ф. Мельник, В. П. Буркат, О. В. Білоус, І. В. Гузев і ін. К. : Видав.-поліграф. центр «Київський університет» 2003. 62 с.
6. Лукаш В.П., Шкурин Г.Т., Формування симентальської м'ясної породи в Україні. *Науково-виробничий бюлетень. «Селекція.»* Київ. 1998. С. 127–129.
7. Методичні рекомендації уніфікації досліджень по годівлі м'ясної худоби. Під редакцією Богданова Г.О. К., 2002. 42 с.
8. Потьомкін М.Д. Симентальська худоба і її типи. *Ж. Соціалістичне тваринництво*, 1949. № 12. С. 13–17.
9. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні в контексті національної продовольчої безпеки. За редак. М, В. Зубця та І. В. Гузева. К.: *Аграрна наука*, 2005. 174 с.
10. Шкурин Г.Т., Ефективність розведення генотипів симентальської м'ясної породи. К.: Асом. «М'ясне скотарство» 1998. 100 с.
11. Шкурин Г., Мирось В., Кисельов О. Створення стада м'ясної худоби методом поглинального схрещування. *Тваринництво України*. № 10. 2007. С. 18–19.
12. Шкурин Г.Т., Генезис симентальської породи в Україні. К.: 1998. 303 с.